

ארגון וניהול מערכות חינוך

תפיסת התלמיד בכיתות אמ"צ את דמות המחנך כמנהיג והשפעתו על תפיסתו העצמית

עדי בירן-פגץ

בהנחיית: ד"ר גיל בן בצלאל

תקציר

עבודת מחקר זו חוקרת לעומק את תפיסת התלמיד בכיתת אמ"צ (אמונה בעצמי, מוכן למאמץ, צופה להישגים) את דמות המחנך כמנהיג, והשפעתה על תפיסתו העצמית. האוכלוסייה הנחקרת הינה תלמידים המצויים בסכנת נשירה, הזקוקים לליווי צמוד בלימודיהם. התכנית מציעה תמיכה מקצועית של צוות רחב מחוץ לבית הספר ומתוך בית הספר. הצוות הפנים-בית ספרי מובל על ידי רכז התכנית (מחנך כיתת אמ"צ), המקיים קשר הדוק ויומיומי עם התלמידים והוריהם, ומלווה אותם בתהליך הלמידה. מתוך מטרת המחקר עולות שאלות המחקר הבוחנות את אמירותיהם של התלמידים על מחנך הכיתה. בנוסף עולים גם הדברים שנתפסים על-ידי התלמידים כחשובים בדמות המחנך למנהיגותו, ואיך התלמידים תופסים את עצמם, ואת השינויים ביכולותיהם, בהנחיית המחנך.

סקירת הספרות בעבודה זו מציגה את הרקע התיאורטי למרכיבים הקשורים בשאלה המרכזית. בנוסף, מוצג הרקע התיאורטי לצמיחתה של תכנית אמ"צ, בהמשך מופיע פירוט של התכנית עצמה ומטרותיה. זאת ועוד, מוצגים המודלים השונים העוסקים במנהיגות, תוך התמקדות בדמות המחנך כמנהיג ובמרכיבים השונים הקשורים בדמות המחנך, המוביל את הכיתה. נוסף על כך ישנה התייחסות לאוכלוסייה אותה הוא מחנך, תלמידי כיתות אמ"צ. בהקשר לכך מוסבר המושג "מסוגלות עצמית".

בשל מורכבות התפקיד, ותפיסת תכנית אמ"צ כרבת יעדים, ובשל מאפייניה המיוחדים של התכנית והדרישות התובעניות מדמות המחנך, מוצגות דרכים שעשויות לייעל את תפקודו של המחנך בכיתת אמ"צ – ואחת מהן היא האימון הקוגניטיבי.

במחקר זה נעשה שימוש במחקר האיכותני – קונסטרוקטיבי, המשלב תצפיות וראיונות עומק חצי מובנים עם עשרה תלמידי כיתה י"ב הלומדים בכיתת אמ"צ בבית הספר "טשרניחובסקי" בנתניה. ניתוח הראיונות נעשה ברוח הגישה האינדוקטיבית לניתוח טקסטים (שקדי, 2003). החומר שנאסף קודד לקטגוריות, מתוכן מוינו קטגוריות-על, שהיוו בסיס לניתוח הממצאים והסקת המסקנות.

המחקר מצא, כי למחנך כיתת אמ"צ השפעה על תפיסתם העצמית של התלמידים והוא נתפס בעיניהם כמנהיג המוביל להצלחתם. עוד עלה מתוך הממצאים, כי חיזוק תפיסתם העצמית של

התלמידים מבוסס על חוויות הצלחה לימודיות המגבירות את תחושת האמונה של התלמיד בעצמו, והמחנך הוא זה שמוביל להעלאת הציפיות של התלמיד מעצמו. מדברי התלמידים משתמע, כי המחנך אינו מוותר לתלמידו, ועם זאת הוא מרבה במתן חיזוקים חיוביים, המדרבנים את התלמידים להיות אקטיביים. בנוסף, המחנך מסייע לתלמידו להתגבר על מחסומים וקשיים ומלווה אותם בעקביות. ביטוי למנהיגות המחנך מתבטאת בסמכותיות שהוא מפגין, הוא מציב לתלמידו גבולות ברורים ויחד עם זאת, הוא מגלה יחס רגיש ואמפתי, המתבטא בשיח אישי, גלוי ומתמיד. יתרה מזאת, ייחודיותה של תכנית אמ"צ מהווה מניע להצלחת התלמידים ומספקת להם את הדרכים והכלים כדי להשיג את המטרה.